

**Shakespeare interpretat de Adrian Papahagi. *Sonete; Romeo și Julieta*, Iași, Polirom, 2020, 144 p.**

Anglist și medievalist redutabil, Adrian Papahagi a inițiat, la Polirom, un proiect ambițios și necesar: relectura (sau, dacă vreți, revizitarea) operei lui William Shakespeare, într-o serie ce include mai multe volume, în format de buzunar, opțiune pe deplin motivată întrucât corespunde așteptărilor cititorului actual, inhibat adesea de tomurile masive, de sute de pagini. E, în definitiv, un răspuns pragmatic la tot mai accentuată lipsă de răbdare și chiar de interes pentru ceea ce ține de cultură și, în sens larg, de problemele spiritului. Grupate în funcție de „afinități tematice sau generice”, textele sunt analizate dezinhiba(n)t, cartea oferindu-ne o alternativă sprintară la exegeza shakespeareiană clasică, intimidantă prin dimensiuni și prin abordare, așa cum ni se atrage atenția în *Lămurirea preliminară*.

Un prim volum pune laolaltă, în mod surprinzător, sonetele și tragedia *Romeo și Julieta*, pornind de la premisa că ele ilustrează concepția autorului despre iubire și, în același timp, se revendică din tradiția medievală a liricii curteneste, pe care Shakespeare o valorifică în spirit modern. Adrian Papahagi face o savantă și savuroasă incursiune în literatura secolelor XI-XVI, oferind cititorului o privire nuanțată, care favorizează înțelegerea corectă a modului în care bătrânul Will se poziționează în raport cu precursorii săi, pe care nu doar îi asimilează, ci îi și depășește. Pentru că Shakespeare nu respectă decât până la un punct canoanele sonetului medieval (așa cum fac contemporanii săi) și își permite libertatea de a inova, atât la nivelul gândirii/simțirii, cât și al expresiei.

Bun cunoscător al englezei medievale, dar și al culturii și civilizației occidentale, Papahagi arată că Shakespeare „pulverizează goliardic convenția, înscriindu-se astfel în linia realistă a lui Cecco Angiolieri, Archipoeta sau Chaucer.” Demonstrația se realizează prin lărgirea cadrului și prin compararea sonetelor cu poemele anterioare, care urmaseră cu fidelitate modelul petrarchian. Aici ar trebui căutat răspunsul pentru înțelegerea geniului shakespeareian, ceea ce Papahagi face într-o manieră convingătoare, comentând, cu rigoare filologică și competență hermeneutică, imaginarul erotic și subtilitățile de limbaj, pentru a ajunge la concluzia că: „Prin *concettistica* și construcția impecabilă, variația tematică, virtuozitățile stilistice, jocurile de cuvinte obscene sau nu, prin muzicalitatea irezistibilă, mozartiană, a întregii secvențe, *Sonetele* oferă delicii nesfârșite. Ele subminează și regenerează totodată convențiile petrarchești, într-un joc continuu cu tradiția, pe care o restaurează în modernitate, iar misterul autobiografic și tonul intimist, jucat sau real, sporesc atracția textului.”

Când analizează *Romeo și Julieta*, Adrian Papahagi pledează pentru ideea consubstanțialității sonete-tragedie, arătând, fără falsă pudibonderie, că piesa este o dezvoltare a aceluiași teme și preocupări din poezie, valorificate cu mijloacele teatrului. Exegetul dezvăluie, totodată, conotațiile erotice ale textului, oculte de traducători din varii motive. El subliniază realismul piesei, arătând că „geniul lui Shakespeare constă tocmai în alternarea momentelor sublime cu cele comice”, punctând, totodată, îmbinarea tragediei antice cu teatrul popular englez, care vorbește, pe șleau, despre sexualitate. Preocupat nu doar de sens, ci și de organizarea formală a textului, Papahagi ajunge la concluzia că *Romeo și Julieta* este cea mai elaborată piesă

shakespeariană și o dezvoltare a unui poem goliardic anonim, ceea ce confirmă „continuitatea neîntreruptă dintre sensibilitatea medievală și cea modernă...”

Un alt aspect care merită subliniat este caracterul polemic al cărții. El se manifestă pe mai multe paliere. Adrian Papahagi respinge atât traducerile eufemistice, cât și pe cele lipsite de nuanță, care falsifică spiritul textului shakespearian. Acolo unde versiunile Șt. O. Iosif, Virgil Teodorescu, Violeta Popa sau Horia Gârbea nu-l satisfac, traduce el însuși, încercând să nu trădeze mesajul original chiar dacă asta înseamnă să se abată de la formă. Propensiunea polemică e vizibilă și în felul cum se raportează la consistenta bibliografie parcursă. Ea este asimilată cerebral, cu suficiente rezerve, ceea ce conferă cărții soliditate, făcând-o credibilă. E o (re)lectură proaspătă, debutonată, care îmbină știința de carte cu plăcerea scrisului. O erudiție agreabilă și accesibilă, extrem de utilă astăzi, când umanioarele se găsesc într-o situație delicată, cauzată și de faptul că discursul critic s-a tot specializat, transformându-se într-un limbaj de lemn aproape autist.

Adrian Jicu<sup>1</sup>

\*\*\*

### **Shakespeare interpretat de Adrian Papahagi. *Visul unei nopți de vară; Cum vă place*, Iași, Polirom, 2020, 136 p.**

Parte a unei serii care își propune reinterpretarea creației shakespeariene într-o formulă care îmbină rigoarea academică și stilul debutonat, volumul *Shakespeare interpretat de Adrian Papahagi. Visul unei nopți de vară; Cum vă place* (Iași, Polirom, 2020) reunește două cunoscute comedii, pe care exegetul le drămlăuiește de pe pozițiile erudiției, cu aplomb critic și cu spirit polemic.

Titlul mi-a amintit de cunoscuta colecție a Editurii „Eminescu”, unde, în anii '70-'80 au apărut zeci de volume dedicate unor clasici ai literaturii române. Cu precizarea, esențială, că acolo era vorba despre antologii cu referințe critice diverse, o sinteză a ceea ce s-a scris despre respectivul autor, în vreme ce aici este vorba despre un Shakespeare secvențial, dar în viziunea aceluiași Adrian Papahagi. Ceea ce implică, desigur, existența unei conștiințe critice unificatoare, care, la rândul ei, valorifică, selectiv și original, o bibliografie substanțială.

Comentând *Visul unei nopți de vară*, Adrian Papahagi respinge, *ab initio*, interpretarea clasicizată și simplificatoare a lui Leon Levițchi, afirmând că „*Visul* nu este așadar un simplu balet grațios, legănat de o poezie fermecătoare, și în niciun caz o piesă romantică, naivă și sentimentală, cum cred mulți.” Autorul se situează pe poziții polemice bazându-se pe o lectură personală a textului și, evident, pe argumente filologice convingătoare, care dovedesc nu doar erudiție, ci și suplețe hermeneutică. Aș cita în acest sens distincția între „laughter” (râsul „corectiv”, de tip *ridendo castigat mores*) și „mirth” (bucuria festivă), cu ajutorul căreia Papahagi scoate piesa din zona comedioarelor și o aduce în categoria comediei festive, care descrie o lume pe dos, unde totul este posibil.

Dintr-un alt unghi, spiritul polemic al cărții vizează discursul feminist care a dus la interpretări tendențioase. Adrian Papahagi refuză amestecul ideologicului în

---

<sup>1</sup> Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău.